

SỬ THI ÉNÉIDE (BÀI 4)
THI HÀO VIRGILE (70 trước CN- 17 trước CN)

KIỆT TÁC VĂN CHƯƠNG
THỜI ĐẾ QUỐC LA MÃ

NHẤT UYÊN PHẠM TRỌNG CHÁNH
Tiến sĩ Khoa Học Giáo Dục. Viện Đại Học Paris Sorbonne
Giới thiệu và chuyển ngữ thơ song thất lục bát.

THI CA KHÚC IV

TÌNH TUYỆT VỌNG NỮ HOÀNG DIDON

TÓM LƯỢC:

Didon không ngừng nghĩ đến Énée. Nàng thổ lộ tâm tình cùng em, Anna trấn an khuyên nàng không nên xa rời nguyên tắc trinh tiết, đừng bỏ đảm tốt lành cho Carthage; hãy chị em cầu sự giúp đỡ các thần. Tình yêu lớn dần trong tâm hồn Didon, thần Junon muốn lợi dụng tình trạng này để giữ Énée ở lại Carthage. Thần mẫu làm cho Vénus tin rằng sẽ làm vinh quang cho Troyens, Vénus suýt rơi vào chủ trương này. Trong một chuyến đi săn, Vénus làm cho mọi người đi lạc chỉ còn nữ hoàng và anh hùng cùng trú trong bão tố trong một hang đá. Họ hợp hôn nhau trong nhập nhằng, Didon tin tưởng họ sẽ cưới nhau và bắt đầu những đau khổ.

Thần Tiếng Danh tiết lộ đức hạnh của Didon, vua xứ Numide là Iarbas muốn cưới nàng, than vãn với Jupiter, vì đối với hắn là một chuyện gây tai tiếng. Jupiter ngạc nhiên thấy Énée quên mục đích của mình và gửi thần Mercure đến kêu gọi trở lại theo định mệnh.

Énée tỉnh mộng, hiểu chàng phải ra đi về Italie và sửa soạn. Didon đã đoán ra và vẫn còn hy vọng vào sự âu yếm yêu đương. Nhưng Énée đã xin lỗi và nói với nàng, chẳng bao giờ muốn ở Carthage, nàng nguyên rủa. Énée vội vàng sửa chữa các chiến thuyền, Didon nhờ em đến xin Énée hoãn một thời gian, Énée cũng thương xót bao đau đớn, nhưng các thần đã quyết định. Didon hiểu tình yêu đã mất, những tiên đoán giác mộng làm nàng lạc mất lý trí, nàng quyết định quyên sinh. Nghe lời khuyên một nhà thuật sĩ, nàng dựng nên một giàn hỏa thiêu huỷ tất cả những gì còn lại của Énée. Trong đêm trước buổi lễ, Didon ôn lại trí óc toàn sự việc và thấy không còn lối thoát ngoài cái chết. Cũng đêm đó thần báo mộng báo tin cho Énée chàng phải ra đi như dự định. Mọi chuyện đã an bài, sáng sớm Didon nhận ra từ xa các cánh buồm Troyens đã ra biển. Nàng loan tin chồng chàng và nguyên rủa. Nàng muốn chấm dứt cuộc đời nhanh chóng và tránh mọi chứng nhân có thể. Nàng lên giàn hỏa đã lập sẵn và dậm gươm tự vẫn, Anna thất vọng gọi Didon, nhưng nàng đã chết. Junon thương xót nàng hấp hối khó khăn nên từ trời cao gọi thần Cầu Vòng Iris xuống, mang hồn Didon ra khỏi thân xác.

Nhưng nữ hoàng từ lâu thương tôn,
Tình đậm sâu nuôi dưỡng vết thương lòng.
Lửa tình bí ẩn cháy dần,
Bao lần hình dáng hùng anh vào đầu.
Bao rục rĩ giống dòng tươi sáng.
Nét mặt cùng lời nói khắc trong tim.
Làm cho thương nhớ quay cuồng,
Chân tay nàng chẳng còn yên nghĩ nằm.
Bình minh sáng, ngọn đuốc thần Phébus.
Buổi ban mai, mặt đất đã tan sương.

Trai qua giấc mộng đêm trường,
 Nàng còn lạc lối, trăm đường đăm mê.
 Nàng tìm đến em nàng tâm sự.
 Hồn của hồn nàng: “ Anna hỡi, em ơi !
 Giấc mộng chị thấy đêm rồi,
 Làm chị lo lắng không thôi kinh hoàng..
 Người khách lạ khác thường đã đến,
 Dang uy nghi, can đảm, hùng anh.”
 Rằng: “ Vâng ! nếu em không lầm.
 Chàng là dòng giống tiên thân trần gian.” 20
 “Người đời thường tâm hồn hèn yếu,
 Nhưng nơi chàng, vận mệnh rõ ràng.
 Chiến tranh, chịu đựng đến cùng,
 Lòng chị mong muốn kết duyên cùng chàng.
 Từ cái chết người chồng thứ nhất,
 Chị khiếp kinh với giường, đuốc tân hôn.
 Có thể chỉ một mình chàng,
 Mà lòng yếu đuối, chị không cưỡng gì !
 Anna ơi ! lòng chị thú nhận,
 Từ khi Sychée khôn khổ chết đi, 30
 Người anh tội ác từ ngày.
 Vây bản Pénates, nhục lây thánh thân.
 Người chồng đó là người duy nhất,
 Lam dịu đi tình cảm ấm êm.
 Cõi lòng say đắm êm đềm,
 Chỉ còn biết lửa tình thêm cháy bùng.
 Nhưng từ lúc dẫn đoàn thuyền vượt biển,
 Đất như mở ra đến tận đáy sâu.
 Jupiter đáng tối cao,
 Thúc tình chị bước đi vào bóng đêm. 40
 Bóng mờ nhạt từ nơi Érebe,
 Tùng đêm sâu thăm tối cưỡng lòng.
 Chị đã bác bỏ luật tình,
 Người đầu tiên đã kết lòng với duyên.
 Tình yêu đó theo chàng mãi mãi.
 Theo chàng đi, mang xuống nắm mồ sâu.”
 Lời nàng nức nở thương đau,
 Mắt tuôn dòng lệ đắm vào áo khăn.
 Anna trả lời rằng : “Chị yêu hỡi,
 Mong ánh sáng vào soi rọi trong lòng, 50
 Lẽ nào tuổi trẻ đau buồn,
 Nỗi tình góa phụ mãi luôn trong lòng.
 Chị không biết dịu dàng làm mẹ,
 Chị cũng không niềm vui sướng yêu thương.
 Chị tin vào đồng tro tàn,
 Vong hồn chôn chặt tâm lòng trung kiên.
 Không lời kẻ cầu hôn nào làm dịu,
 Khổ đau ở Libye, trước đó ở Tyr.
 Chị khinh, cầu hôn Iarbes
 Và các lãnh chúa sang giàu Phi Châu. 60
 Chị chống cự những lời tán tỉnh,
 Không nghĩ dân vùng chị đến định cư,

Dân quanh thành phố Gétulie*
 Anh hùng bất khuất giống nòi chiến chinh.
 Dân Numide* ky mã không ngừng nghỉ,
 Dân Syrte* không tiếp khách viếng thăm.
 Nóng khát sa mạc khô cằn,
 Dân Barcéens* đánh xa thành khiếp kinh.
 Hãy nói với chị, vùng Tyr nổi giận,
 Và những lời hăm dọa người anh. 70
 Chị tin bảo vệ các thần,
 Junon cho gió đẩy thuyền Troyens.
 Thành phố nào, vương quốc nào chị thấy,
 Có thể dựng nên khi hôn phối cùng nhau ?
 Vũ khí thành Troie giúp được nào,
 Có thể mang hiển vinh vào Carthage.
 Có thể đủ khiến các thần độ lượng,
 Nguôi giận bằng tế lễ vật hy sinh ?
 Chớ lấy quyền rũ tiếp tân,
 Để làm cái cơ giữ chân anh hùng ! 80
 Mưa biển động bão giông trên biển,
 Mưa Orion, nguy hiểm vỡ con tàu.
 Đất trời, không thể đi đâu.
 Những lời bùng cháy mạch sâu tương tư.
 Chút hy vọng, những gì không chắc chắn,
 Cho cõi tình nguôi bớt thẹn lòng.”
 Rồi cùng nhau đến các đền,
 Điện thờ đây đó, cầu thần bình an.
 Họ cùng chọn tế cừu đền Cérès,
 Đền Phébus và Bacchus thiêng liêng. 90
 Nhất là đền thần Junon,
 Vị thần bảo vệ tơ duyên gia đình.
 Chén trong tay Didon điểm lệ.
 Tưới rượu vào giữa sừng trắng con bò,
 Bước chân cầu khẩn khoan thai,
 Dưới tượng thần, các bàn đầy quả hoa.
 Mỗi ngày cúng vật hy sinh tế lễ,
 Và lo âu xem điếm bói các bộ lông.
 Vật vừa mổ bụng phập phồng,
 Ôi khoa bói ruột* cũng không ích gì ! 100
 Lời cầu khẩn mang gì mong ước,
 Các đền thờ, có giảm bớt đam mê đâu ?
 Lửa tình gặm nhấm óc đầu,
 Lặng im, những vết thương sâu lớn dần.
 Ôi đau khổ, cháy lên thành lên phố,
 Bước chân đi trong hoang tưởng tình yêu.
 Như nai bị tên cắm vào,
 Đâm sâu từ chốn rừng nào Crétois.
 Kẻ mục tử đuổi theo, trốn chạy,
 Mang đi theo mũi tên sắt thợ săn. 110
 Chạy trốn khắp nơi, khắp rừng,
 Khắp nơi, khắp chốn cánh đồng Dictée.
 Cảnh sậy chết bên sườn theo mãi,
 Didon đưa Énée khắp phố thành.

Kiêu hãnh sang giàu Sidon,
 Kinh thành như sẵn sàng dung chứa người.
 Bắt đầu câu.. gọi lòng, rồi bỏ lửng,
 Khi ngày tàn yến tiệc cả đêm,
 Nàng hỏi trong nỗi điên cuồng,
 Muốn nghe hoài nỗi đoạn trường Ilion. 120
 Khi chàng kể, nàng uống từng lời nói,
 Khi rời xa, vầng trăng lặn lâu cao.
 Đi vào giấc mộng ngàn sao,
 Một mình buồn bã, cung lầu trống không.
 Nàng nằm ngủ trên giường, chàng rời gót.
 Nàng xa chàng, và chàng đã rời xa.
 Gặp chàng, nghe tiếng đậm đà,
 Ôm Ascagne yêu dấu, mặt mà vòng tay.
 Bao hy vọng, tưởng tay chàng yêu dấu.
 Các tháp cao không tiếp tục xây cao. 130
 Thanh niên quên ca lược thao,
 Bến tàu, thành lũy, tường hào để không.
 Các công trình bỗng nhiên dừng lại,
 Tường dỡ dang, giàn giáo ngút trời xanh.
 Jupiter, đáng phu nhân,
 Thấy Didon đắm say lòng tình yêu.
 Không lo âu, lòng tương tư điên dại,
 Nói Vénus, Junon mỉa mai rằng :
 “Vinh quang chiến thắng Thần Tình,
 Mà người mang đến, chung cùng con trai, 140
 Thật vĩ đại nhớ đời sức mạnh,
 Phụ nữ một mình, bại bởi mưu kế hai thần.
 Ta chẳng tin mù quáng rằng,
 Mà không thấy được nỗi lòng lo âu.
 Điều lo ngại lũy thành ta bảo vệ,
 Chẳng phải là chống sức mạnh Carthage.
 Nhưng mà ngừng lại không xa,
 Hai mục tiêu chẳng phải là tranh nhau.
 Hãy gắn bó hôn nhân hai trẻ,
 Thì sẽ mang hoà bình đến thiên thu. 150
 Người có tham vọng tâm tư,
 Didon cháy bỏng tương tư tình sầu.
 Đam mê đã thấm vào trong mạch máu,
 Thì cai trị chung hai dân tộc một quyền hành.
 Để nữ hoàng theo lời chồng,
 Người Phrygien cai trị chung cùng dân Tyr.
 Như là cửa hồi môn của vợ.”
 Vénus hiểu lời thần mẫu muốn rằng:
 “Bỏ đi đế quốc Italie,
 Để định cư họ bên bờ Lybiens” 160
 “Ai dám điên rồ chống lời thần mẫu,
 Mà bỏ đi tặng phẩm hội cơ này.
 Nhưng mà thật lo ngại thay :
 Jupiter có muốn cùng nơi phố thành.
 Tụ hội Tyriens với Troyens lưu ngụ.
 Ngại có bằng lòng pha trộn hai giống dân ?

Chứng minh cho việc kết liên,
 Vợ Thần Vương dịu được hơn lòng Ngài.
 Tôi sẽ làm theo ý Ngài mong muốn.”
 Rồi Junon thần mẫu tính mưu thâm. 170
 Để mà vận động sống chung,
 Ta sẽ bàn bạc Thần Vương vài lời.
 Và kế hoạch để rồi thực hiện.
 Lắng nghe ta công việc ngày mai :
 Tổ chức sẵn sẵn hươu nai.
 Hai đoàn và với cùng hai người tình.
 Énée với Didon khôn khổ,
 Cùng ra đi khi trời mới vừa lên,
 Ánh sáng tỏa khắp trần gian,
 Lính hầu cấm cọc lưới giăng khu rừng. 180
 Ta sẽ cho đám mây đen trên đầu chúng,
 Cơn mưa to vào giữa cuộc đi săn,
 Cho tiếng sấm chớp ùng ùng,
 Thợ săn lạc lối như đêm tối mù.
 Một động đá, chỉ riêng Didon, Énée ẩn trú.
 Ta sẽ làm cùng đồng lửa của người.
 Nơi chật hẹp hai lứa đôi,
 Kết hợp vĩnh cửu một đời tiết trinh.
 Ta sẽ tuyên bố hôn nhân đôi lứa.”
 Chẳng chống gì Cythérée* thuận lòng ngay, 190
 Và cười: “Mưu kế rõ bày.”
 Lúc hùng đông dậy xa rời Đại Dương.
 Khi ánh nắng đầu tiên soi mái tóc,
 Cửa mở ra, hoa tuổi thanh xuân.
 Lưới sẵn rộng đã sẵn sàng,
 Cam bẫy, cọc sắt, một đoàn thợ săn.
 Bầy chó giỏi đánh hơi nhậy bén,
 Nữ hoàng còn chậm rãi cung phòng.
 Trước cửa quý tộc quây quần.
 Xếp hàng chờ đợi cuộc săn bắt đầu. 200
 Ngựa rục rờ, dây vàng yên nhung đỏ,
 Chú nài cầm đợi sẵn trao yên cương.
 Cuối cùng nàng bước khỏi cung,
 Theo sau hộ tống nhiều viên cận thần.
 Áo choàng Tyrienne màu rục rờ.
 Đội trên đầu chiếc mũ giáp vàng,
 Tóc thắt bím buộc dây vàng,
 Chỉ vàng thêu sắc bao hàng, áo nhung.
 Phrygiens dùng sĩ và Iule bên cạnh,
 Rục rờ hơn, sánh bước nữ hoàng. 210
 Énée đã đến bên nàng,
 Cuộc săn khai mở, hai đoàn nhập chung.
 Thần Apollon rời Lycie xứ tuyết,
 Và xa rời sóng nước sông Xanthe.
 Quê mẹ Delos viếng thăm,
 Tiên nương hợp xưởng chung quanh non thần.
 Lời ca lẫn tiếng Crétois và Dryopes,
 Agathyrse đẹp tựa như tranh.

Đốc Cynthe bước ngựa nàng,
 Nhẹ nhàng cành lá, tóc vàng tung bay. 220
 Đeo sau ông, mũi tên vang dội,
 Cùng nhịp nhàng ngựa bước Énée.
 Cùng dòng dõi quý tộc nhà,
 Dung nhan tươi sáng khác xa người thường.
 Khi họ đến dần lên trên đỉnh núi,
 Những hang sâu khó đến thú rừng,
 Chỉ riêng một bầy sơn dương,
 Nhảy trên đỉnh đá, trên sườn phóng nhanh.
 Từ núi đá đến nơi rộng rãi,
 Chạy nhanh chân về phía cánh đồng. 230
 Bầy nai tung bụi trốn nhanh,
 Rời bỏ các núi xa gần sau lưng.
 Ascagne tuổi trẻ xuyên qua thung lũng,
 Thật sướng vui cỡi ngựa chạy nhanh.
 Vượt qua vó ngựa thợ săn,
 Heo rừng sủi bọt mép băng qua rừng.
 Giữa các loài thú không gì hung bạo,
 Sư tử hay dã thú xuống đồng.
 Bỗng nhiên tiếng sấm thét gầm.
 Mây đen tối nghịt bủa giăng bầu trời. 240
 Mưa như thác đổ ầm từ núi,
 Mọi người đều sợ hãi lánh mình nhanh.
 Didon, Énée một hang,
 Trong cơn mưa đã ngập tràn đến nơi.
 Một hang riêng Didon, Troyen thu lãnh.
 Cơn mưa dài một mối tình chung.
 Thần Đất trước, sau Junon,
 Ngài ra mệnh lệnh kết duyên gia đình.
 Chớp ngang dọc cả bầu trời như pháo,
 Đồng lỏa cùng với cuộc kết liên. 250
 Đỉnh xa vang các nàng tiên,
 Hát mừng cho cuộc tơ duyên trọn thành.
 Ngày định mệnh ! khởi đầu say đắm,
 Nguyên nhân đâu, Didon sẽ chết khổ đau.
 Không nghĩ trường hợp thế nào,
 Không còn danh dự, ra sao mặc tình.
 Không còn phải tình yêu bí mật,
 Nàng khát khao thao thức riêng mình.
 Không còn nói đến tiết trinh,
 Tấm lòng yếu đuối vén màn tâm tư. 260
 Khắp đồng quê, khắp các thành phố lớn,
 Khắp Lybie miệng lưỡi Tiếng Danh.
 Thần Tiếng Danh nói xấu không ngừng,
 Sức mạnh nhanh chóng vô cùng truyền lan.
 Trước nhỏ nhỏ, thâm thì sợ hãi,
 Sau lên cao như thấy tự không gian.
 Bước chân mặt đất dẫu còn,
 Nhưng đầu vụng trộm đầu tâng mây cao.
 Thần Đất Mẹ lên cơn nổi giận,
 Chống các thần trên cõi Olympe. 270

Thân Đất Mẹ từng đã sinh,
 Céus, Encalade cuối cùng chị em.
 Chân đất sét và cánh bay nhanh chóng,
 Quái vật kia to lớn kinh hoàng.
 Bao nhiêu con mắt trên lông,
 Dưới lông, miệng lưỡi và cùng vênh tai.
 Ban đêm bay giữa trời và đất,
 Tiếng vang trong bóng tối, chẳng bao giờ.
 Giấc ngủ khép kín mi sâu,
 Ngày thì canh gát trên đầu tháp cao. 280
 Lam xáo động các thành phố lớn,
 Thông điệp mang dai dẳng dối lừa.
 Xấu, thật lẫn lộn người nghe,
 Loan truyền khắp chốn đầy đưa tin đồn.
 Và to nhỏ không cùng điều chưa đến.
 Cũng như điều không có thể có liền.
 “Énée dòng dõi Troyens.
 Đến Carthage với nữ hoàng Didon.
 Người đẹp đã sống chung cùng người đó,
 Hai người cùng qua cả mùa đông. 290
 Chỉ lo bạc nhược, mặt nồng,
 Quên cả vương quốc, tấm lòng hổ người.”
 Bao tiếng xấu bịa lời đồn đãi,
 Tiếng đồn xa vang dội khắp nơi.
 Mỗi miệng người thêm thất lời,
 Tiếng đồn lành dữ miệng đời xôn xao.
 Vang dội đến tai vua Iarbas,
 Theo đuổi nàng, cháy bỏng con tim,
 Gây nên tức giận khôn cùng.
 Vua con Hammon* với nàng tiên xứ này. 300
 Garamantes, Iarbus từng xây dựng,
 Thờ Jupiter trong xứ rộng, trăm đền.
 Trăm bàn thờ giữ lửa luôn,
 Giữ lửa vĩnh cửu vinh danh các thần.
 Mặt đất dày, máu sinh vật tể,
 Cửa đền luôn rực rỡ treo hoa.
 Đắng cay tin đồn vang xa,
 Đến đền thán oán trước tòa Jupiter.
 Đưa hai tay lên trời than vãn:
 “Jupiter, đấng chúa tể vạn năng. 310
 Ngại giúp đỡ dân Maure* chân tình,
 Ngủ giường thù với rượu nồng tiệc ngon.
 Ngại có thấy những điều sắp đến,
 Hãy giáng cho sấm sét xuống trần gian.
 Những điều kinh khiếp rầy run,
 Ngọn lửa mù quáng dầu văng mây cao.
 Ngại có thấu lời chúng tôi cầu khẩn,
 Tiếng tăm vang xáo động mọi người.
 Phụ nữ lưu lạc biển trời,
 Xây dựng thành phố giá hời không đâu. 320
 Chung tôi đã nhường cho mảnh đất,
 Để cày bừa theo luật địa phương.

Nàng từ chối tôi cầu hôn.
 Theo Énée mới đến vương quốc này.
 Và chính hấn, là Pâris * mới,
 Giữa một đoàn thái giám làm nên.
 Tóc thắt bím, mũ phrygiens,
 Tóc như suối mát hương nồng nước hoa.
 Sống thanh thản vật đồ cướp bóc.
 Còn riêng tội dâng phẩm vật các đền. 330
 Giữ gìn Thần Vương vinh quang.”
 Iarbas cầu khẩn dưới chân bàn thờ.
 Lời vang dội tận Jupiter nghe thấy,
 Kể khẩn cầu oan ức chi chằng,
 Xét xem lời kẻ cầu thần,
 Thần Vương đưa mắt dương trần nhìn qua.
 Trên khắp các kinh thành vương quốc,
 Xem các tình nhân quên bốn phận tế thần.
 Gọi Mercure* đến lệnh truyền:
 “Hãy nhanh con hỡi, bay cùng Zéphyr. 340
 Thôi gió mát hài vàng đôi cánh.
 Đến thủ lĩnh Troyen nơi Carthage Tyrienne,
 Ngày nay nhiệm vụ đã quên,
 Đế Quốc La Mã định mệnh riêng đã dành.
 Hãy đáp xuống theo gió chiều nhanh chóng,
 Đến tận nơi trao mệnh lệnh thiên đình.
 Cảnh tỉnh lại người anh hùng,
 Nữ thần Duyên Sắc mẹ chàng hứa ta.
 Thần hai phen cứu nguy tay Hy Lạp.
 Hấn có đủ đức tài cai trị khiến sai. 350
 Bao nhiêu vương quốc trên đời,
 Đế Quốc cường thịnh lâu dài Italie.
 Hấn sẽ lưu truyền giống dòng cao quý,
 Của Teucer*, cả vũ trụ cúi mình.
 Không để vinh quang thay bằng,
 Lửa tình cháy bỏng trong lòng yêu đương.
 Để danh tiếng ngàn thu còn mãi,
 Thật cao vời công việc vinh quang.
 Nhân danh cha của người, thần.
 Đế Quốc La Mã cho lòng hãnh kiêu. 360
 Chớ để lời cuốn bởi giống dòng thù địch,
 Mà không còn nghĩ đến đời sau.
 Ausonie đồng Lavinie,
 Hài vàng đôi cánh, truyền mau lệnh này.
 Mercure vội thi hành nhiệm vụ,
 Lời phán truyền cha đáng toàn năng.
 Hài vàng mang lấy vào chân,
 Cánh tung cao ngất, trời xanh ngàn trùng.
 Và đáp xuống trên ngàn sóng nước,
 Trên đất liền thoang thoang gió heo may. 370
 Đưa thần huyền diệu cầm tay,
 Phép gọi Orcus* phủ đầy bóng đêm.
 Lao vào cõi Tartare buồn thảm,
 Ban phát cho hay lời khỏi giấc mơ say.

Mở mắt cho kẻ chết đi,
 Điều khiển cơn gió, rẽ mây quay cuồng.
 Cánh bay đã đến trên ngọn đỉnh,
 Atlas* không mỗi mệ, dốc sườn non.
 Atlas chống trụ kinh thiên,
 Đứng lên trong đám mây vờn chung quanh. 380
 Đầu phủ những ngọn thông trên đỉnh,
 Chịu tấn công bao trận gió bão bùng,
 Tuyết rơi chồng chất vai mình,
 Miệng ông già phát suối nguồn chảy nhanh.
 Râu lởm chồm dựng quanh băng đá,
 Một phút ngừng xếp cánh thiên thần,
 Thần Cyllène đã dừng chân,
 Và từ nơi đó phóng nhanh cúi đầu.
 Phóng ra biển tựa chim bay dọc.
 Theo triền bờ nơi ghềnh đá cá đầy. 390
 Sát trên mặt nước sóng lay,
 Giữa trời và đất, hướng này Libye.
 Dọc bờ cát rẽ không gian rộng,
 Nơi trẻ Cyllène * rời đất tổ quê cha.
 Chân cánh hải chạm Carthage,
 Thấy Énée đứng vẽ ra họa đồ.
 Thành trì dựng nhà nơi chốn mới.
 Thanh kiếm treo trên đai ngọc bên mình.
 Vai choàng đồ thẩm, áo assyrienne.
 Didon lộng lẫy, khăn voan lưới vàng. 400
 Thần Mercure buông lời quở trách :
 “Hỡi Énée người thành kiến trúc sư,
 Carthage thành phố kiêu kỳ,
 Một thành phố lớn mới vừa dựng xây.
 Làm nô lệ cho một phụ nữ,
 Mà quên đi Đế Quốc của mình.
 Mà định mệnh đã dành phần,
 Nên Thần Vương chẳng bằng lòng, sai ta.
 Từ Olympe bảo ta về trần thế,
 Mang cho người thông điệp ngắn như sau : 410
 Người đang dự định thế nào ?
 Hy vọng vô ích, mất bao tháng ngày.
 Trong ngày tháng trên đất Libye nhàn rỗi,
 Mà quên đi định mệnh vinh quang.
 Nếu người không muốn cho mình,
 Nhìn Ascagne đó đang dần lớn khôn.
 Hãy nghĩ đến Iule con cháu,
 Bao hy vọng cho đế quốc Italie.
 Đất nước La Mã dựng xây.”
 Thần Cylellène nói như say hớp hồn. 420
 Thần che dấu mắt người trần thế,
 Và thoảng bay như làn khói lên cao.
 Nhìn thần đã hiện ra nào,
 Énée câm lặng, chẳng sao thốt lời.
 Tóc dựng ngược, một niềm kính hãi,
 Lời nói như trong họng, chẳng ra lời.

Chỉ còn muốn trốn đi thôi,
 Bỏ nơi xứ sở, không nguôi tâm tình.
 Vì xúc động lời thần báo trước,
 Và đây là một lệnh Olympe.
 Nhưng rồi biết làm sao chăng ?
 Lời nào để nói nữ hoàng đam mê ? 430
 Câu nào để bắt đầu tâm sự,
 Dự định này, dự định khác cho mình.
 Hướng nào giải quyết, mộng lung,
 Sau bao do dự, quyết lòng ra đi.
 Chàng gọi Mnesthée, Sergeste và Séreste.
 Phải chóng nhanh chuẩn bị đoàn thuyền.
 Tập hợp đồng đội về bên,
 Sửa soạn buồm, chèo.. khởi hành dẫu che.
 Trong lúc đó Didon không hay biết,
 Không đợi chờ, tình chắm dứt bất ngờ. 440
 Chàng còn thử thách vu vơ,
 Tìm cách ăn nói mơ hồ xa xôi.
 Phương tiên khéo léo để vào mục đích.
 Tất cả đều tốt đẹp với niềm vui,
 Thi hành ý muốn lệnh Trời.
 (Nữ hoàng lầm lẫn, một người tình chung.)
 Có linh tính những điều xây đến,
 Nàng đầu tiên bắt gặp bất thường,
 Những điều chuẩn bị lên đường,
 Vì nàng sợ cả khi trong yên bình, 450
 Tiếng Danh kích động điều hoang tưởng.
 Xác định điều sắp sửa xây ra.
 Các thuyền đã sẵn đi xa,
 Trang bị vũ khí cùng là lương khô.
 Không chi phối, thần gây kích động,
 Với nhiệt tình cháy bỏng trong lòng.
 Chạy đi qua các phố thành,
 Các người té tự cho Thần Rượu Vang.
 Như Thyade* mở lời kích động,
 Lúc đang dâng phẩm vật thiêng liêng. 460
 Lễ Trác táng mỗi ba năm,
 Tiếng vang chèn chén đêm trường Cithéron*.
 Didon gặp Énée chất vấn :
 “Phải chăng chàng lời nham hiểm dối dang ?
 Dối lừa thực sự rõ ràng,
 Rồi xa mảnh đất cư mang bao ngày ?
 Chẳng tình yêu, khi bàn tay chàng nắm,
 Chẳng xuyên xao, cái chết đợi Didon.
 Chẳng gì có thể làm ngừng,
 Vì sao trang bị mùa đông đoàn thuyền ? 470
 Giữa mùa Aquilon, chàng đưa thuyền ra biển ?
 Ôi xót xa, tàn bạo, tại sao ?
 Đi tìm vùng xa lạ nào ?
 Chốn vô danh cổ đại, trước khi vào thành Troie ?
 Chàng có phải đi từ Troie mà đến ?
 Với đoàn thuyền qua bão tố biển khơi ?

Hay chàng lẩn trốn chính tôi ?
 Thương chàng, nước mắt tuôn rơi đầm đìa.
 Tôi cầm lấy tay chàng nắm chặt.
 Bao khổ đau, tôi không để xa lìa. 480
 Hãy cưới nhau, hôn lễ đôi ta,
 Tấm lòng, trinh tiết em đã trao thân.
 Nếu có phải, em không xứng đáng ?
 Có bao giờ em chẳng dịu dàng ?
 Xin chàng thương xót lòng em,
 Chớ nên từ bỏ, phủ phàng ra đi !
 Nếu còn được cho những lời cầu nguyện,
 Số mệnh bạo tàn xin được thoát đi.
 Vì chàng dân chúng Libye,
 Các vua Numides sân si hận thù. 490
 Dân Tyriens thương tôi mong muốn.
 Nhưng vì chàng, tôi hổ thẹn tấm lòng.
 Danh dự như chôn xuống bùn,
 Xoá mờ tin tưởng chung cùng trời sao.
 Chàng từ bỏ, đìm tôi vào nỗi chết,
 Cuộc tiếp tân, đau khổ chuyện vợ chồng.
 Vì sao chậm trễ mặc lòng,
 Tôi còn chờ đợi Pygmalion anh tôi.
 Đánh sục đồ thành trì tôi xây dựng ?
 Hay Getule Iarbas bắt giam cầm ? 500
 Ít ra trước khi lên thuyền,
 Tôi sinh ra được đưa con cùng chàng !
 Để trong sân, tôi còn trông thấy,
 Con Énée, hình bóng của chàng.
 Tôi không còn nỗi đau thương,
 Bị chàng phản bội, hay chàng bỏ rơi !”
 Didon nói, nhưng Énée bất động,
 Vì phải vâng lời lệnh Jupiter.
 Nén đau thương tự con tim,
 Cuối cùng vẫn tắt nỗi niềm tỏ ra: 510
 “Không, nữ hoàng, những điều tốt đẹp,
 Không phủ nhận gì, điều nàng đã dành riêng !
 Kỷ niệm Elissa* không quên,
 Và lương tâm vẫn mãi còn trong tôi.
 Khi hơi thở còn trong cuộc sống,
 Một đôi lời xin biện bạch cùng nàng.
 Tôi không che dấu khởi hành,
 Tôi không tưởng việc trốn nàng ra đi.
 Chẳng bao giờ muốn được phòng hoa chúc,
 Chẳng bao giờ thể thoát trăm năm. 520
 Định mệnh chẳng cho ước mong,
 Cho đời cát gánh muôn phiến bỏ đi !
 Thành Troie trước mãi còn quê yêu dấu,
 Mà lòng tôi muốn phụng sự quê mình.
 Cung thành lộng lẫy vua Priam,
 Tay tôi dựng lại điêu tàn đau thương.
 Pergame mới cho người chiến bại,
 Nhưng Apollon de Gryniun* muốn rằng :

Mục tiêu là Đại Italie,
 Italie là chốn, tế tự lên đồng phán cho. 530
 Đó là nơi tình yêu tôi và tổ quốc,
 Nếu riêng nàng từ giả Phénicienne.
 Đi đến các đồi Carthage,
 Xây dựng nơi đó phố nhà Libye.
 Tại sao thấy Troyens không thể,
 Xây dựng quê hương trên đất Ausonienne ?
 Chúng ta đều có thể tìm,
 Trên đất xa lạ xây nên nước nhà.
 Nhớ cha tôi, Anchise mỗi khi đêm đến,
 Mặt đất đang ẩm ướt sương đêm. 540
 Mỗi lần cha ngóng sao đêm,
 Bói chiêm giấc mộng, nghiệm chiêm sao trời.
 Những giấc mộng chập chờn kinh hãi.
 Và Ascagne con yêu quý của tôi,
 Lòng mơ đế quốc Hespérie,
 Quê hương định mệnh, tương lai mong chờ.
 Và là đây lời thần hiện xuống.
 Lời chính từ Jupiter phán truyền.
 Tôi thể trên đầu trong tim.
 Thần hài đôi cánh mang truyền cho tôi. 550
 Đúng quả thật vị thần tôi thấy,
 Đi xuyên qua tường ánh sáng chói lòa.
 Và lời nói tận bên tai,
 Vẫn còn vang mãi những lời khắc ghi.
 Dầu thế nào Italie vẫn đợi.”
 Lời Énée, Didon đầu óc quay cuồng.
 Mắt chăm chú nhìn anh hùng,
 Rôi nàng cúi xuống, mắt buồn lặng im.
 Dần dần mới thốt lên lời nói :
 “Không ! chàng không con một nữ thần, 560
 Chẳng Dardanus giống dòng,
 Caucase đá cứng sinh thành mà ra !
 Hồ cái Hyrcanie* cho chàng bú vú,
 Nhưng tại sao lại phải dấu che ?
 Lời nào lảng nhục xót xa,
 Cho bao cay đắng, đủ chưa với lòng.
 Chẳng rên xiết lời tôi tuyệt vọng,
 Một giọt nước mắt thôi chứng nhận nỗi khốn cùng.
 Chút thương xót cho người tình,
 Mà lời nhục mạ vô cùng cho tôi.. 570
 Đền bù khốn khổ Junon hung bạo,
 Con Saturne không còn phù hộ cho tôi.
 Không còn lòng tin nơi người,
 Kẻ đắm tàu khốn khổ, tôi thời cuu mang.
 Dành một chỗ trên ngai vàng ngự trị,
 Sửa chữa đoàn thuyền giúp bạn đồng hành.
 Ôi ! lòng điên dại cháy bùng,
 Khi nghe biện hộ lời thần Apollon.
 Nhân danh Jupiter, đồng bóng Lyciens phán lệnh,
 Lời ảo hư, thần thánh luận bàn. 580

Lệnh ghê tởm, bảo của thần,
 Làm như thần thánh an nhân vu vơ.
 Chẳng biết đến hành động chàng khấy động.
 Hãy đi đi ! tôi không giữ làm gì !
 Không hạ phẩm giá, bác bỏ chỉ,
 Hãy đi hỏi gió, hướng Italie tìm đường .
 Dựng Đế Quốc xuyên qua sóng dữ,
 Mong ước bình an qua các bãi đá ngầm.
 Mặc kệ trả thù các thân,
 Gây nên bão tố phong trần gian nan. 590
 Khi nguy hiểm gọi Didon cầu khẩn,
 Tôi sẽ theo chàng từ lửa ngục tối tăm.
 Hồn tôi lia xác dương trần,
 Hồn tôi có mặt tận cùng khắp nơi.
 Tôi có mặt chứng nhận điều gian ác,
 Sự trừng phạt kia, xứng đáng việc chàng làm.
 Tin này mang bởi Tiếng Danh,
 Cho đến Địa Ngục tôi tâm tận cùng.”
 Lời vừa dứt nàng liền từ giả.
 Trong khổ đau như gió thoảng qua trời. 600
 Nàng như trốn chạy mắt người,
 Để anh hùng lại, tái người rẫy run.
 Chàng còn muốn dài dòng bày tỏ,
 Nàng ngắt trong tay cung nữ hầu gần.
 Đưa nàng về cầm thạch cung phòng,
 Đặt lên giường gối cho nàng nghỉ ngơi.
 Nhưng Énée vẫn kính thành tin tưởng,
 Dù khát khao muốn làm dịu lòng nàng.
 Đau thương lòng chỉ nhủ lòng,
 Thở than dài ngăn tình nồng vỡ tan. 610
 Về đến đoàn thuyền theo thần mệnh lệnh,
 Người dân Troie nhanh chóng gắng công.
 Đẩy thuyền hạ xuống bến sông,
 Thuyền đậu vào bến nước trong bập bênh.
 Mang từ rừng mái chèo còn xanh lá.
 Gỗ đốn vừa xong đem xuống vôi vàng.
 Và nhanh ra khỏi phố thành.
 Như đàn kiến giữ để dành mùa đông.
 Bao hạt lúa cát trong dưới mái,
 Trên đường đen đàn kiến nối đuôi. 620
 Con thì mang lấy cọng dài,
 Con thì lấy sức lăn hoài hạt to.
 Vài con vai lăn hạt đậu to lớn,
 Con khác gân, chậm trễ ham ăn.
 Con chậm chạp, con siêng năng.
 Cùng nhau làm việc nhọc nhằn khẩn trương.
 Didon cảm thế nào, nhìn cảnh tượng ?
 Thở than thế nào, khi thấy chuyện xảy ra ?
 Từ đỉnh thành đứng nhìn qua,
 Nghìn muôn đợt sóng dâng xa tâm hồn. 630
 Thần Tình ơi ! sao nở lòng tàn nhẫn,
 Bắt Didon rơi nước mắt đầm đìa.

Nàng tìm năng lực nguyên cầu,
 Cúi mình, khẩn hoàng, khơi sâu yêu thương.
 Hay tốt nhất trước khi mình chết,
 Thử mọi điều, mọi cách, than ôi !
 “Có thấy dọc bến, Anna ơi !
 Mọi người hỏi hỏi lời lời gọi nhau.
 Những cánh buồm sẽ căng lên trong gió,
 Chúng tỏ niềm vui toàn thủy thủ đoàn. 640
 Các màu hoa kết vòng tròn,
 Sao ta chờ đợi, nỗi niềm đón đầu ?
 Lòng chị muốn, em ơi ! sức mạnh,
 Đủ để mà chịu đựng đau thương.
 Trong niềm thất vọng đau buồn,
 Em ơi ! hãy giúp giùm trong việc này.
 Chỉ mình em an ủi tình bội bạc,
 Bí mật trong lòng chàng thổ lộ ra.
 Em biết lúc thuận tiện mà,
 Nỗi lòng những lúc thiết tha tình chàng. 650
 Hãy đến gặp, em ơi khẩn hoãn,
 Tìm hiểu những gì thâm kín nhất lòng chàng.
 Không phải nơi Aulis* chị làm,
 Quân Hy Lạp diệt kinh thành Troyenne.
 Chiến thuyền chống Pergame chị chẳng gửi,
 Chẳng cướp tro xương Anchise cha chàng.
 Tại sao lại chối từ chẳng ?
 Lời không rót được tai chàng nhẫn tâm.
 Lòng chàng muốn về đâu mà kháng cự ?
 Mang đau thương khôn khổ đến người tình. 660
 Dàng bao ân huệ, cuối cùng,
 Mà chàng trốn tránh, mặc tình gió đưa ?
 Chị không còn muốn hôn nhân đòi hỏi,
 Chàng phản bội vì giấc mơ đẹp Latinium.
 Bỏ vương quốc mộng của chàng,
 Chị chỉ còn muốn bình an lúc này.
 Chỉ vài ngày, cho đỡ lòng khao khát,
 Đủ thời gian hiểu thất bại của mình.
 Làm quen đau khổ phủ nhàng,
 Chị cầu xin chút cuối cùng hồng ân. 670
 Hãy thương xót cho chị, em hỡi !
 Nếu chàng không có thể giúp cho.
 Lòng chị, cái chết đợi chờ,
 Sau lời cầu khẩn âu lo gặp chàng.”
 Nỗi đau khổ nàng càng thêm đậm,
 Nhưng với chàng, chẳng xúc động gì hơn.
 Những lời như thoáng tình buồn,
 Vận mệnh chống đối, giữ luôn yên lành.
 Các thần bịt tai chàng, không nghe nữa,
 Như cây sên già cứng rắn bởi bao năm. 680
 Boréades* núi Alpe thổi tràn.
 Như muốn bật rã, gió lồng đó đây.
 Ngọn gió thổi đập vào cành lá,
 La rụng rơi khắp mặt đất đầy.

Cây trên đá vững vàng thay,
 Từ Tartare gió chẳng lay gốc già.
 Như thế đó, anh hùng lần lửa,
 Lòng luôn luôn không ngừng nghi nguyền cầu,
 Lòng chàng từ chối khổ đau,
 Lòng không suy giảm, lệ nào thấm đâu. 690
 Rồi lòng nàng điên loạn vì vận mệnh,
 Bất hạnh Didon nghĩ đến chết thôi.
 Lòng nàng chán ghét bầu trời,
 Chẳng còn dự định cuộc đời mà chi.
 Nàng chỉ muốn rời khỏi nơi ánh sáng,
 Nàng đã qua nơi trầm ngát hương mơ.
 Bao nhiêu phẩm vật bàn thờ,
 Khiếp kinh nước thánh, đen mờ rượu vang.
 Rẫy như máu xuống lòng thê thảm,
 Chẳng ai trông, cũng chẳng nói với em. 700
 Trong cung cầm thạch ngôi đền,
 Thờ người chồng cũ chẳng còn trước kia.
 Nàng té lể những khi tưởng nhớ,
 Đặt tấm da lông tuyết trắng tinh.
 Cảnh nguyệt quế cúng mỗi năm,
 Nơi cầu tế tự đồng lên người chồng.
 Trong những đêm bóng đen mặt đất,
 Niềm cô đơn, tiếng cú vọng bi thương.
 Tiếng dài, đôi mắt lệ tuôn,
 Lời lên đồng báo trước đường khiếp kinh. 710
 Thêm vào đó trong cơn hoang tưởng,
 Énée hung hăng theo đuổi giấc mơ.
 Một mình nàng lạc bợ vợ,
 Tìm trong sa mạc, thần thờ Tyriens.
 Như Penthée* lên cơn điên loạn,
 Thấy đoàn quân Euménides hiện ra.
 Hai thành Thèbes, hai mặt trời chói loà.
 Cảnh Oreste,* thành ra con mồi.
 Trốn người mẹ đuổi theo cầm đuốc,
 Đầu tóc đen tóc là rắn trên đầu. 720
 Các Furies đã trả thù.
 Tội con giết mẹ, ngồi kêu cửa đền.
 Khi thám thía nỗi lòng đau đớn,
 Didon quyết lòng tìm cái chết thương đau.
 Định ngày, cách chết thế nào,
 Nhìn em, an ủi xuyên xao lòng buồn.
 Dấu dự định nàng trong khuôn mặt,
 Như hy vọng còn tha thiết trong lòng.
 “Em ơi, chị có cách tìm,
 Vui cùng, chị sẽ đưa chàng về đây. 730
 Cho chị được tình yêu giải thoát.
 Ở không xa bờ bến Đại Dương,*
 Nơi mặt trời lặn hoàng hôn,
 Có một xứ sở sau vùng Éthiopie.
 Nơi thần Atlas kê vai mà gánh,
 Cả bầu trời lấp lánh muôn sao.

Một thuật sĩ Massyle đến giúp nào,
 Nữ tể tự cũ đền thờ Hespérie.
 Có phép cho rồng ăn, cây vàng chăm sóc,
 Nấu cho quỷ ma, bánh với mật ong. 740
 Cây thần thuốc phiện say nồng,
 Có phép làm dịu cho lòng hoan ca.
 Bà có phép chữa được bao bệnh tật,
 Đau đớn dữ hung, như ngừng nước dòng sông.
 Chuyên đổi tinh tú số phần,
 Đêm đen có phép gọi cùng hồn ma.
 Có phép lạ dưới chân rung chuyển đất,
 Lời kêu làm sụp cả núi non.
 Đưa chị cùng với các thần,
 Mang chị vào đến tấm lòng thương yêu. 750
 Vì như thế chị tin vào phép thuật,
 Xa mắt người, một giàn hỏa dựng nên .
 Giữa trời sấm giữa điện cung.
 Đặt các vũ khí chàng còn treo đây.
 Cả quần áo, chiếc giường hôn phối,
 Ấy là nơi ta mất cả cuộc đời.
 Chị muốn đốt tất cả thôi,
 Kỳ vật tội lỗi. Nữ tể tự thời bảo ta.”
 Xong lời nói và nàng im lặng,
 Thoang xanh xao tất cả dung nhan. 760
 Bao nhiêu lời nói của nàng.
 Anna chẳng tưởng tượng còn dấu che.
 Một buổi lễ thật là kỳ lạ,
 Sửa soạn cho mình cái chết xảy ra.
 Anna chỉ tưởng tượng là,
 Chút điều hoang tưởng, chẳng mà sợ chi.
 Cũng chẳng nặng hơn Sychée đã chết,
 Nàng vâng theo mệnh lệnh thi hành.
 Khi giàn hoả đã dựng xong,
 Mắt nhìn lên đồng gỗ thông xếp rồi. 770
 Xoay chung quanh vòng hoa tươi thắm,
 Phủ lên trên cảnh quế lễ tang.
 Chiếc giường Énée đặt trên,
 Cùng gương để lại, chân dung của chàng.
 Nàng tự biết những điều sắp đến,
 Trước bàn thờ, tể tự tóc xoả buông.*
 Cát lên cao giọng cầu hồn,
 Ba lần cầu khẩn hàng trăm vị thần.
 Erebes, Chaos và ba Hécate*
 Và cả ba mặt trinh tiết Diane. 780
 Nước phép đã được rắc lên,
 Nước sông Averne, rải cùng cỏ tợ.
 Cắt dưới trăng bằng chiếc liềm đồng bén.
 Nước vắt bằng nắm độc màu đen.
 Bà còn tìm ngựa bói thiêng,
 Trán con ngựa nhỏ vừa sanh ra đời.
 Lôi ra khỏi yêu thương mẹ nó.
 Nữ hoàng chính nàng tắm bột trong tay.

Tê tự mang trước bàn thờ,
 Chân trần và áo cỡi ra nút cài. 790
 Lời cầu khẩn trước khi tử biệt,
 Cho các thần, tinh tú chứng minh.
 Cho thần số mệnh định phân,
 Và thần giám sát số phận tình nhân.
 Nàng cầu xin công bằng định mệnh,
 Những khẩn cầu thôi thúc không quên.
 Trời đêm giấc mộng êm đêm,
 Qua cơn mệt nhọc trần gian người đời.
 Rừng cây, sóng êm đêm say ngủ,
 Lúc các vì sao đi phân nửa hành trình. 800
 Lặng yên khắp cả cánh đồng,
 Thu đàn, chim chóc đủ muôn sắc màu.
 Ở nơi chốn sương mù hồ rộng,
 Hay trên đồng bờ bụi cỏ cao.
 Cùng cùng vào giấc mộng nào,
 Mắt, tim cùng đắm say vào đêm yên.
 Điều trái ngược đôi lòng ray rứt,
 Đánh thức lòng dữ dội điên sâu.
 Sục sôi, lẫn lộn đã lâu,
 Trong trạng thái đó, trong đầu nghĩ suy. 810
 Ta làm gì trước lời nhục mạ mới ?
 Những người cầu hôn đã đến đầu tiên.
 Khẩn nài quỳ gối cưới xin,
 Những kẻ du mục, bao phen chối từ.
 Nay có thể lại lấy làm chồng được ?
 Hay ta theo đoàn thuyền chiến Troyens ?
 Hạ mình, xác xược lệnh truyền,
 Hẳn là chẳng được đền ơn chút nào !
 Ta đã giúp đỡ qua cơn khốn khó,
 Kẻ nghĩa ơn, họ còn có biết chăng ? 820
 Một người trong họ, mình riêng,
 Chấp nhận ta giữa đoàn thuyền kiêu căng ?
 Bao nhiêu kẻ trong lòng ganh ghét.
 Ta biết đâu bao đau khổ đau buồn.
 Có còn cảm nhận luôn luôn,
 Tấm lòng bội bạc giống dòng Laomédon*
 Và hơn nữa, một mình bỏ trốn,
 Ta có chinh phục được thủy thủ đoàn.
 Ta không còn thể hợp cùng,
 Dù cho một đội của đoàn Tyriens. 830
 Một dân tộc trải qua bao gian khổ,
 Để phiêu lưu đến thung lũng Sidon.
 Có thể trở lại biển xanh.
 Lại căng buồm giữa gian nan bão bùng.
 Ta còn đợi những gì mà không chết ?
 Mà ta đã xứng đáng, chẳng gì hơn !
 Thanh gươm xua đuổi đau thương,
 Chính em, không biết lệ buồn của ta.
 Em đầu tiên nhận ra gánh nặng,
 Đã vát ta vào vực thẳm thương đau, 840

Giao thân ta cho kẻ thù,
 Làm sao có thể tìm đâu những gì !
 Tìm đâu mối hôn nhân trong trắng,
 Sống cuộc đời trong sáng bình thường.
 Cuộc đời con vật cô đơn,
 Không bị đau khổ bởi vòng đam mê !
 Làm sao giữ được tấm lòng tin tưởng,
 Với niềm tin ta hứa trước tro Sychée.
 Bao nhiêu than vãn tràn trề.
 Như làm vỡ nát, não nề con tim. 850
 Énée ngủ trên con thuyền chiến,
 Mọi xếp đặt xong bảo đảm khởi hành.
 Chẳng đang yên ngủ ngon lành,
 Bỗng dung bóng dáng vị thần hiện ra.
 Như hôm nào một hình một dáng.
 Đêm hôm nay thêm một lệnh truyền.
 Tiếng lời thần lại vọng lên,
 Énée nhớ lại là thần Mercure.
 Mặt sáng láng, âm vang giọng nói,
 Tóc hung vàng, trán kiêu thanh xuân: 860
 “Con thân nữ, sao ngủ quên,
 Bao tai họa có thể mang cho người.
 Mà tương lai sẽ thêm gian khó,
 Thật điên rồ, người không nghe gió thuận Zéphyr ?
 Người phụ nữ kia đặt mưu lừa,
 Mưu hại kinh kiếp già vờ chết đi !
 Nhưng lòng ngực sục sôi giận dữ,
 Hãy trốn đi, khi có thể đi nhanh.
 Lát nữa trên biển đoàn thuyền,
 Ngọn đuốc soi sáng khắp cùng khắp nơi. 870
 Bên bờ sẽ rực lên lửa đỏ,
 Hãy đề phòng chậm trễ nơi đây.
 Chớ chờ bình minh ban ngày.
 Chạy, nhanh, bay, bỏ những gì cản ngăn.
 Chẳng có gì thất thường hơn cả,
 Chẳng có gì hơn lòng phản trắc đàn bà.”
 Nói rồi thân đã bay xa,
 Lẩn trong tấm tối xa lìa bóng đêm.
 Énée kinh hoảng sự hiện ra đột ngột,
 Đứng dựng lên khỏi giấc mộng đêm. 880
 Mảng la đồng đội dục nhanh:
 “Đứng dậy chèo lái sắp nhanh hàng chèo.
 Thủy thủ căng các cánh buồm theo gió.
 Một thần vừa hiện xuống tự trời cao,
 Lần thứ hai thần đến nào,
 Bảo ta nhanh chóng, dục mau trốn liền.
 Hãy thu nhanh mũi neo dây chèo,
 Đi nhanh theo lời thần mộng báo tin.
 Dù thần nào giáng xuống trần,
 Chúng ta vâng lệnh lời thần lệnh trao. 890
 Đã giúp ta, bảo vệ ta gian khó,
 Làm sáng bầu trời, tinh tú chỉ đường.

Nói rồi bao kiếm bên hông,
 Rút ra ngọn kiếm long lanh sáng ngời.
 Chặt vào dây giữ thuyền trên bến,
 Cùng nhiệt tình, các thuyền khác làm theo.
 Các thuyền rời bến lái chèo,
 Bến xa cách, mắt hút theo sóng ngàn.
 Cong mình lướt con thuyền trên biển,
 Sóng bạc tung bay biển nước trong xanh. 900
 Bình minh dần sáng dương trần,
 Ánh sáng qua lớp hương trầm Titon*.
 Nữ hoàng đứng trên lầu cao trông vợi,
 Nắng lên cao trắng xóa ban ngày,
 Nhìn xa các cánh buồm bay,
 Bóng thuyền kiêu hãnh sóng lay hàng dài.
 Nàng nhìn bến bốn bề vắng lặng,
 Đã không còn thủy thủ, bóng chàng.
 Ba lần tay muốn nát tan,
 Vú căng xinh đẹp, ngực lòng giận căm. 910
 Bứt bính tóc, suôi tóc vàng buông xỏa:
 “Ôi Jupiter, người này đã đi xa ?
 Dã man ! nhục vương quốc ta.
 Chẳng ai cầm vũ khí mà cản ngăn.
 Quân sĩ hãy chóng nhanh theo đuổi,
 Họ chưa đi xa ra biển cả trùng khơi.
 Đoàn thuyền bị ỏi khinh người,
 Hãy đi nhanh chóng đuốc soi dẫn đường.
 Căng cánh buồm và nhanh tay chèo lái.”
 “Nhưng ta nói gì, và ta ở nơi đâu ?” 920
 Đảo lộn lý trí cuồng điên,
 Didon khốn khổ khóc thương tội tình.
 Ôi tốt đẹp khi ta cầm hót ngọc,
 Và những điều họ hứa với niềm tin.
 Kẻ mang Pénates tượng thần,
 Công cha già để đi tìm quê hương.
 Ta không thể xé thân chàng*, vát trên sóng !
 Ta không thể cho cắt cổ bạn đồng hành.
 Cắt cổ Ascagne tế thần,
 Để làm bữa tiệc trên bàn người cha. 930
 Việc thắng cuộc khi đuổi theo không chắc chắn.
 Dù thế nào ta không sợ gì hơn.
 Một khi quyết chết cho xong,
 Ta còn có thể đốt châm trại người,
 Hay vát lửa đốt các tàu của họ.
 Giết cha con, tất cả giống dòng.
 Có thể nhanh chóng thiêu thân,
 Cùng chàng trong lửa cháy tung đoàn thuyền.
 Mặt trời lửa sáng toàn thế giới,
 Ngai Junon chứng giám cùng tôi, 940
 Chúng nhận nỗi lòng tôi bời.
 Hécate* cầu khẩn cầu nơi đêm dài.
 Tiếng hú khắp ngã đường thành phố,
 Furies trả thù, nếu Elissa* chết xong.

Lắng nghe đau khổ trong lòng,
 Những điều bất hạnh ta mong giúp người.
 Nếu thần thánh của chàng cứu giúp,
 Chấp thuận cho ta những nguyện cầu.
 Nếu không thể tránh được đâu,
 Mà ô nhục đến bờ tàu bến sông. 950
 Nếu số mệnh Jupiter đã định,*
 Không thể nào, không thể đến đây,
 Nơi giồng dòng gan dạ này,
 Chiến tranh khủng khiếp* phoi thây diên cuồng.
 Lưu vong khỏi biên cương xứ sở,
 Không quyền hành để lại Iule,
 Khẩn nài cứu giúp nguy nan,
 Sống chết thảm hại trên đường hiểm nguy.
 Dù khuất phục dưới hòa bình hổ thẹn,
 Không ngại vàng, không ánh sáng diệu hiền. 960
 Đã gục ngã trước thời gian.
 Không được một nắm mộ trên sa trường.
 Ấy là điều mà ta mong muốn,
 Tiếng thét mà ta muốn rửa nguyên.
 Cho đến giọt máu cuối cùng,
 Những điều ân huệ sau trong nắm mồ.
 Không bao giờ với quốc gia này là bạn hữu,
 Không giao thương, không liên kết hai dân.
 Dậy đi khỏi nắm xương tàn,
 Tra thù vũ khí sẽ mang đời đời. 970
 Kẻ di trú cháu con Dardanus,
 Giờ mãi chiến tranh chưa biết đến bao giờ.
 Sóng đối sóng, bờ đối bờ,
 Hai quân đối nghịch ta chờ, ta mong.
 Hai dân tộc đánh nhau mãi mãi,
 Đến tận đời con của cháu con.”
 Trong cơn giận dữ diên cuồng,
 Không còn trí óc để mà định tâm.
 Nàng chỉ muốn thật nhanh chấm dứt,
 Những gì ghê tởm ở cõi đời. 980
 Với Barcé nàng đôi lời,
 Người vú em Sychée thời xa xưa.
 (Vì người vú nàng xưa thành tro bụi).
 Hãy gọi Anna, hồi vú yêu thương,
 Hãy đưa em tôi đến thăm,
 Bảo em nhanh tắm bên sông nước nguồn.
 Mang các vật hy sinh tế lễ,
 Và các đồ nghi lễ tế sinh.
 Mà em đảm nhận tế thần,
 Vú mang trên trán một vòng khăn tang. 990
 Ta muốn kết liễu đời sinh vật,
 Để chấm dứt đi tất cả khổ đau.
 Đốt giàn hỏa mọi vật nào,
 Di vật, hình bóng của người Troyen.
 Nàng thúc hồi vú già nhanh bước,
 Nhưng sự rầy run cực độ đã làm,

Sửa soạn Didon bạo tàn,
 Thoáng nhìn đôi mắt, máu tràn tâm tư.
 Thoáng trên má nàng còn rung động,
 Đã xanh xao cái chết sắp gần. 1000
 Bỗng nhiên nàng bước lên tầng,
 Hành lang trong cạnh điện cung của nàng.
 Bước lên đỉnh trên cao giàn hỏa,
 Và rút ra ngọn gươm của Troyen.
 Than ôi ! nàng dùng khác thường,
 Khi nhìn lại áo quần chàng Troyen.
 Quá quen thuộc nàng dùng đôi phút.
 Khóc thương về kỷ niệm đã xa.
 Ngã dài trên chiếc giường hoa.
 Nỗi lòng nức nở xót xa cuối cùng. 1010
 Di vật yêu, số mệnh thần không thuận,
 Hãy nhận hồn tôi, cho tôi thoát đau thương.
 Tôi sống đi vện đường trần,
 Định mệnh sắp sẵn đã dành cho tôi.
 Nhưng vinh quang theo bóng tôi về Địa Ngục,
 Lớn lao thay thành phố tôi dựng nên.
 Dựng thành trì, trả thù chồng,
 Trừng phạt tàn nhẫn mưu phản anh tôi.
 Thật sung sướng, nếu bến bờ không đến,
 Các con thuyền Dardanus giống dòng. 1020
 Nói rồi đứng dậy hét lên :
 “Có thể nào chết mà không trả thù ?”
 “Vâng ta chết đi về bên kia bóng tối,
 Ánh lửa bập bùng bên dưới lửa giàn,
 Giữa biển Troyen bạo tàn,
 Mang theo vói hấn, tình tan chết rồi !”
 Lời vừa dứt, giữa bao than thở,
 Nàng vung gươm tự vẫn trước bao người,
 Lưỡi gươm nóng vẫn chưa nguội,
 Một dòng máu đỏ nhuộm đôi tay nàng. 1030
 Một tiếng hét đến tận cùng cung điện,
 Cả kinh thành kinh động hãi hùng,
 Tiếng Danh khắp nẻo chạy rong,
 Lời than kẻ lẽ âm vang khắp vùng.
 Các phụ nữ trong cung nức nở,
 Nỗi kinh hoàng náo động không gian.
 Người rằng : “Kẻ thù xâm lăng,
 Muốn làm sụp đổ kinh thành Carthage,
 Tyr cổ đại.” Trong khi ngọn lửa
 Cháy điên cuồng hung bạo xoay vòng. 1040
 Trên cõi người và cõi thần,
 Khi nghe tiếng hét, Anna liền đến nơi.
 Nhanh đôi chân điên cuồng không suy nghĩ.
 Móng tay nàng cào xé mặt bi thương.
 Hai nắm tay đâm ngực luôn,
 Rẽ đám đông đến, nàng rằng : “Chị ơi !
 Tại sao chị lại lừa em thế,
 Để sửa soạn cho đàn củi bàn thần.

Tại sao chị lại bỏ em,
 Sai em đi để chị đâm hũy mình. 1050
 Chị ơi ! Chị muốn lìa trần,
 Xa em, xa tất cả cùng nhân dân.
 Các chức sắc Sidon và thành phố,
 “Hãy mang nước đây !” ta lau vết thương.
 “Hãy con hơi thở môi thơm,
 Môi em nhận lấy âm ệm cuối cùng.”
 Và nói thế Anna lên các bậc,
 Ôm trong tay người chị chết kê gần.
 Sưởi ấm lồng ngực thở than,
 Áo nàng cũng nhuộm đỏ hồng máu tuôn. 1060
 Didon gắng mở mắt lên nặng trĩu,
 Và rời nàng hấp hối lại trong tay.
 Máu tuông lồng ngực tràn đầy.
 Ba lần muốn chống gôi tay trên giường.
 Ba lần lại buông rơi tay xuống,
 Mắt lạc loài, ngửa mặt nhìn trời.
 Tìm nơi ánh sáng xa xôi,
 Và nàng rên rỉ nhìn trời thương đau.
 Đáng toàn năng Junon thương xót,
 Cho khổ đau phút cuối nhọc nhằn. 1070
 Gọi thần Iris cỡi Olympe,
 Mang hồn dứt khỏi ra thân thể nàng.
 Vì cái chết nàng không ảnh hưởng,
 Cũng không cần, không trừng phạt xứng danh.
 Bất hạnh chết trước thời gian,
 Proserpin *chữa ngừng triền tóc lên,
 Cắt lọn tóc từ giòng sông Styx.
 Iris đã mang đôi cánh trắng ngần,
 Giọt sương ẩm ướt dưới trần,
 Lấp lánh muôn sắc chiếu trong mặt trời. 1080
 Thần mang hồn nữ hoàng về thượng giới,
 Mảnh tóc nàng xin cắt tặng Pluton.
 Thần đi mang lệnh xuống trần,
 Giải thoát ra khỏi xác thân của nàng.
 Và thần đã vươn tay bứt tóc,
 Một phát thu sức nóng hồn nàng.
 Thoat đi ra khỏi thân mình,
 Linh hồn bay bổng không gian xa vời. 1088.

CHÚ THÍCH

63, 65. Gétulie và Numide là hai vùng ở Bắc Phi.

66. Syrte: ngày nay ở vịnh Gabès, Tunisie.

68. Barcéens : dân vùng Libyes.

100. Thời Cổ Đại Âu Châu có khoa bói ruột, khi mổ bụng các con vật tế sinh cừu, bò.. xem bộ lòng đoán tương lai vận mạng. Ngoài ra còn có khoa bói điềm chim bay như trong Odyssée, bói rắn như trong Iliade..

190. Cythérée : một tên khác của Vénus.

325. Pâris : người quyến rũ Hélène mang về Troie, là nguyên nhân gây nên cuộc chiến mười năm và sự sụp đổ của thành Troie. Iarbas cho rằng Énée quyến rũ Didon, sẽ mang đến sự sụp đổ của Carthage. Iarbas vì ghen tuông nên bịa đặt thái quá nhiều điều cho Didon và Énée.
337. Mercure. (Hy Lạp : Hermès). Con của Maia và Jupiter. Thần của thương mại và trộm cắp, chân mang đôi hài vàng có cánh, là thần Truyền tin các thần. Thần còn dẫn các linh hồn xuống địa ngục nên còn gọi là Psychopome, thần dẫn dắt các linh hồn. Trong Odyssée thần dẫn linh hồn bọn cầu hôn bị Ulysse giết chết cho Phán quan xét xử.
352. Teucer: Con của thần sông Scamandre và một nàng tiên núi Ida, là tổ tiên của quốc gia Troyen.(Troyens gọi là Teucri tiếng La Tinh).
370. Orcus Thần Chết, thường được gọi chung như cõi Địa Ngục, nơi các người chết có tội ở, tượng trưng bằng một ông già có râu, dáng dơ bẩn.
376. Atlas. Géant Khổng lồ tham dự trận chiến giữa Jupiter (cùng các thần Olympes) và các Khổng lồ Gígantimachii bị trừng phạt phải vĩnh viễn mang cả mặt đất và bầu trời trên vai. Khi con người biết quả đất tròn, biểu tượng vẽ thì thần Atlas cũng quả địa cầu.
392. Mercure sinh trong một hang động trên núi này ở Hy Lạp. Atlas là cha của Maia, mẹ của Mercure.
459. Thyade : người tế tự thần Rượu Nho, đồng nghĩa với Bacchates
462. Cithéron : núi Boétie, nơi diễn ra lễ hội trác táng các người tế tự thần Rượu Vang.
510. Éliisa : tên thật Didon.
528. Apollon de Gryniun : thành phố Phrygie nơi Apollon có đền thờ.
563. Hyrcanie một tỉnh vùng Tiểu Á.
653. Aulis : Thành phố Hy Lạp nơi chiến thuyền Hy Lạp hội quân đánh thành Troie, nơi đó vua Agamemnon hiến tế Iphigénie, con gái mình để cầu cho gió thuận đi đánh thành Troie, nhưng thần đánh tráo và thay vào bằng một con nai.
681. Boréades. Con Borée, gió từ Bắc Cực. Thần gió, còn biết đến tên Calaïs gió thổi nhẹ, và Zétès gió thổi mạnh.
715. Penthée: họ hàng với Bacchus, muốn chống lại việc thờ Bacchique trong thành phố Thèbes. Bị trừng phạt, thần làm cho điên cuồng (thấy hai mặt trời và hai thành phố Thèbes) bị người mẹ cũng điên cuồng giết chết. (Euripides, Les Bacchantes)
718. Oreste: con vua Agamemnon và Clytemnestre. Trong lúc vua đi đánh trận thành Troie. Clytemnestre lấy tình nhân Égistre và khi chồng trở về, cho chồng đi tắm và mặc chiếc áo bịt kín hai tay. Trong lúc lúng túng Clytemnestre cầm dao mổ bò giết chết. Các tướng hầu cận nhà vua được đả tiệt, bị phục binh tàn sát. Oreste trả thù giết mẹ và tình nhân phơi xác ngoài đồng. Oreste bị các Furies đầu người mình chim kết tội giết mẹ đánh đuổi.
730. Đại Dương : Océan. Thời Cổ đại quan niệm mặt đất hình vuông, chung quanh bốn bề là Đại Dương. Qua khỏi trụ Hercule (Gibraltar) là Đại Dương. Mặt trời mọc từ Đại Dương sau vùng Éthopie.
776. Bởi nhiều quyền lực thần bí, nữ tế tự giống như phù thủy. Đề tài này thường có trong thi ca thời vua Auguste La Mã. Tiếng Pháp là Magicien, nhà ảo thuật, trong tiếng Việt nhà ảo thuật ngày nay có nghĩa là người biểu diễn các trò ảo thuật, mua vui trên sân khấu do đó tôi dịch thành 'thuật sĩ' để phân biệt.
779. Hai nữ thần Érebe, Chaos liên hệ với thuật phù thủy. Hécate tượng trưng một người đàn bà ba thân, đặt ở các tụ điểm con đường.
826. Laomédon: Didon xem Énée bội bạc với mình, như ông nội Laomédon đối với Neptune và Apollon.
902. Titon chồng của Aurore Rạng Đông.
942. Hécate thần của phép thuật, magie. Thường lầm lẫn với Diane (Artemis) em Apollon, thần mặt trăng, thần săn bắn và trinh tiết.
927. Didon trong cơn điên cuồng tiếc không hành động như những kẻ phạm tội trong các bi kịch. Médée để làm chậm việc người cha đuổi theo với Jason. Xé xác em mình vớt từng mảnh trên sông, buộc người cha phải đi chậm lại để vớt từng mảnh xác con. Procné khi biết chồng là Térée hiếp dâm

em gái Philomède, giết con trai nhỏ của mình làm tiệc cho chồng ăn. Atrée trả thù em Thyestre, giết con của em cho hắn ăn thịt.

944. Elissa tên của nữ hoàng Didon có nghĩa 'l' errante', đi lạc.

951. Trước khi chết, Didon nhìn thấy tiên tri tất cả những điều sẽ xảy ra khi đến đất Italia : Énée gây cuộc chiến tranh với dân tộc gan dạ 'Rutules', nhờ sự cứu viện tại Évandre, mất người mình yêu Pallas mất tích bí mật không đám tang. Giữa Cartaginois và Romains từ 242 đến 146 trước JC có ba cuộc chiến tranh nối tiếp (les guerres Punique) dữ dội và chết chóc. Cuộc chiến thứ hai do Hannibale, kẻ trả thù vô danh theo Didon, sau khi băng qua núi Alpes dẫn quân đội tận đất nước Ý, làm rung động cả Rome.

1076. Proserpine: con Cérès và vợ Pluton (Tử Vương), nữ thần Địa Ngục. Khi người chết đúng giờ, Properpine tự cắt một mảnh tóc dâng thần Địa Ngục, nhưng thần không thể làm việc này khi chết sớm, như chết tự tử. Vì thương xót Didon hấp hối lâu, nên Junon sai thần Cầu Vòng đến làm thay nữ thần Địa Ngục.